

Sukces społeczno-ekonomiczny a uwarunkowania z dzieciństwa i osobowość w krajach rozwijających się

Michał Brzeziński

Głównym celem artykułu jest zbadanie związków pomiędzy uwarunkowaniami z dzieciństwa, osobowością a wynikami osiąganymi przez jednostki w krajach rozwijających się. Przez uwarunkowania z dzieciństwa rozumie się takie czynniki, jak: pochodzenie rodzinne, wykształcenie rodziców, występowanie szoków ekonomicznych (np. dochodowych) w gospodarstwie domowym w okresie dzieciństwa. Osobowość mierzona jest zgodnie z najbardziej popularnym modelem osobowości (tzw. model wielkiej piątki), który obejmuje pięć cech osobowości: neurotyczność, ekstrawersję, otwartość na doświadczenie, ugodowość i sumienność. Ponadto uwzględniona jest inna cecha osobowościowa – upór (ang. *grit*) – która jak pokazano w znanych badaniach, może mieć znaczący wpływ na sukces życiowy, niezależny od cech ujętych w modelu wielkiej piątki. Społeczno-ekonomiczne wyniki osiągane przez jednostki w dorosłości mierzone są poprzez pięć wskaźników: wykształcenie, zatrudnienie, płace, zadowolenie z życia oraz otyłość. Jednym z celów badania jest stwierdzenie, czy związek pomiędzy uwarunkowaniami z dzieciństwa a wynikami w dorosłości jest zapośredniczony przez cechy osobowościowe jednostek.

Dane

Dane wykorzystane w badaniu pochodzą z The World Bank's STEP (Skills Towards Employability and Productivity) Skills Measurement Program, z dziewięciu krajów rozwijających się (Armenia, Boliwia, Kolumbia, Gruzja, Ghana, Kenia, Macedonia, Ukraina, Wietnam), które badane były w latach 2012–2013. Baza STEP jest unikalnym zbiorem danych, który dostarcza informacji na temat samooceny cech osobowości w krajach rozwijających się, umożliwia ona zatem przeprowadzenie po raz pierwszy badania związków między uwarunkowaniami z dzieciństwa, osobowością a wynikami osiąganymi w dorosłości dla krajów rozwijających się. Dotychczas tego typu badania wykonywane były jedynie dla krajów rozwiniętych. Próbką w zbiorze STEP składa się z mieszkańców miast w wieku produkcyjnym. Dla celów badania została ona ograniczona dodatkowo do osób w wieku 30–64, jako że cechy osobowości pozostają relatywnie niezmiennie dopiero po 30. roku życia.

Sukces społeczno-ekonomiczny a uwarunkowania z dzieciństwa

Wyniki badania pokazują, że w krajach rozwijających się istnieje bezpośrednia pozytywna relacja pomiędzy wykształceniem, płacami i zadowoleniem z życia a wynikami osiąganymi w dorosłości, przy kontrolowaniu cech osobowości. Rezultat ten jest zgodny ze wskazaniami przeważającej części dotychczasowych badań. W przeciwieństwie do większości poprzednich badań wyniki artykułu wskazują, że relacja pomiędzy uwarunkowaniami w dzieciństwie a zadowoleniem z życia jest raczej silniejsza niż pomiędzy cechami osobowości a zadowoleniem z życia. Oznacza to, że niekorzystne uwarunkowania z dzieciństwa mogą mieć w krajach rozwijających się silniejszy niż w krajach wysoko rozwiniętych wpływ na zadowolenie z życia.

Relacja pomiędzy uwarunkowaniami z dzieciństwa a zatrudnieniem jest zapośredniczona w danych STEP przez wykształcenie. Nie znaleziono żadnej relacji pomiędzy uwarunkowaniami z dzieciństwa a prawdopodobieństwem otyłości. Z drugiej strony ekstrawersja, ugodowość i neurotyczność są w badanych krajach rozwijających się dodatnio związane z otyłością. Najważniejszymi uwarunkowaniami z dzieciństwa, które są związane z wynikami w dorosłości, są wykształcenie rodziców lub status społeczno-ekonomiczny w dzieciństwie.

Sukces społeczno-ekonomiczny a osobowość

Spośród cech osobowości **neurotyczność** jest najsilniej związana z wynikami osiąganymi w dorosłości. Jest ona ujemnie związana z wykształceniem, zatrudnieniem, zadowoleniem z życia i nieotyłością. Relacja pomiędzy neurotycznością a wykształceniem i zatrudnieniem jest relatywnie słaba, natomiast pomiędzy neurotycznością a zadowoleniem z życia jest dość silna (porównywalna z siłą związku pomiędzy zadowoleniem z życia a wykształceniem, zatrudnieniem czy stanem zdrowia).

W przeciwieństwie do poprzedniej literatury w artykule nie znaleziono związku pomiędzy **ekstrawersją** a zadowoleniem z życia. Sumienność jest marginalnie pozytywnie skorelowana z wykształceniem oraz silnie związana z prawdopodobieństwem zatrudnienia. Relacja pomiędzy sumiennością a zatrudnieniem oszacowana w artykule dla krajów rozwijających się jest silniejsza niż oszacowana we wcześniejszych artykułach używających danych dla krajów rozwiniętych. Może to oznaczać, że w krajach rozwijających się korzyści dla zatrudnienia z bycia zorganizowanym, odpowiedzialnym i ciężko pracującym są większe niż w krajach rozwiniętych.

Dodatni związek pomiędzy **otwartością** a wykształceniem, który jest zgodny z wynikami poprzednich badań, sugeruje, że w krajach rozwiniętych kreatywność, ciekawość intelektualna i skłonność do uczenia się nowych rzeczy sprzyja równie silnie osiągnięciu dobrych wyników edukacyjnych jak w krajach wysoko rozwiniętych. Otwartość jest również pozytywnie skorelowana z płacami, co jest rezultatem sprzecznym z wynikami uzyskanymi dla krajów bogatych. Może to jednak wynikać z faktu, że próbka STEP składa się wyłącznie z mieszkańców miast. Siła związku pomiędzy otwartością a wykształceniem i zatrudnieniem jest podobna do siły związku między wykształceniem rodziców a wykształceniem i zatrudnieniem.

Pewnym nowym wkładem artykułu do literatury przedmiotu jest przetestowanie, czy **upór** jako cecha osobowości jest mediatorem pomiędzy uwarunkowaniami w dzieciństwie a wynikami uzyskiwanymi w dorosłości. Wyniki pokazują, że w próbie STEP nie można znaleźć dowodów na występowanie zależności między uporem a badanymi wynikami w dorosłości, jeżeli kontroluje się inne cechy osobowości (opisane w modelu wielkiej piątki).

Ograniczenia badawcze

Badanie empiryczne przeprowadzone w artykule ma kilka ograniczeń. Wykorzystane dane mają charakter przekrojowy i nieeksperymentalny, w związku z tym związki szacowane w artykule mają charakter korelacyjny, a nie przyczynowy. Oszacowane relacje pomiędzy uwarunkowaniami w dzieciństwie, osobowością a wynikami w dorosłości są narażone na problemy odwrotnej przyczynowości, błędu pomiaru (w retrospektywnej samoocenie uwarunkowań z dzieciństwa, w samoocenie cech osobowości czy też w samoocenie wzrostu i wagi) oraz wpływu nieobserwowalnych innych czynników, jak np. wyposażenie genetyczne. Aby częściowo kontrolować oddziaływanie tych czynników, specyfikacje modeli estymowanych w artykule zawierają wiele zmiennych kontrolnych. Pomimo tego oszacowane związki mają charakter korelacyjny, a nie przyczynowy.

Innym ograniczeniem artykułu jest użycie „krótkich” zestawów pytań ankietowych dla pomiaru cech osobowościowych, składających się ledwie z trzech pytań. Skutkowało to stworzeniem skali osobowościowych o relatywnie niskiej wiarygodności. Z tego powodu analizy w artykule oparte były głównie na zerojedynkowych miarach osobowości, choć rezultaty były odporne również na zastosowanie pełnych skali osobowościowych. Wreszcie należy pamiętać, że dane obejmują jedynie pracowników mieszkających w miastach, w związku z czym uzyskane rezultaty mogą nie obowiązywać dla całej populacji mieszkańców krajów rozwijających się.

Podsumowanie

Należy podkreślić, że niniejszy artykuł pokazuje, że w krajach rozwijających się niektóre cechy osobowości są w sposób istotny związane z pięcioma miarami społeczno-ekonomicznego sukcesu w dorosłości. Neurotyczność jest ujemnie związana z czterema z tych miar. Otwartość jest relatywnie mocno związana z wykształceniem i płacami, a sumienność – z zatrudnieniem. Zadowolenie z życia jest silnie skorelowane z ugodowością i neurotycznością. Rezultaty artykułu powinny być traktowane ostrożnie i z pewnością należy przeprowadzić dokładne badania na temat przyczynowych mechanizmów pomiędzy uwarunkowaniami w dzieciństwie, cechami osobowości a wynikami osiąganymi w dorosłości. Artykuł sugeruje jednak, że w krajach rozwijających się być może należałoby zaprojektować interwencje w polityce gospodarczej skupione na osłabianiu potencjalnie negatywnych konsekwencji neurotyczności i wzmacnianiu możliwych pozytywnych efektów otwartości, sumienności i ugodowości.

Pełna wersja artykułu:

Brzeziński, M. (2017). Childhood circumstances, personality traits and adult-life economic outcomes in developing countries: Evidence from STEP. *IBS Working Paper 05/2017*.

http://ibs.org.pl/app/uploads/2017/09/IBS_Working_Paper_05_2017.pdf